

Χριστόδουλος Βασιλείαδης
Διδάκτωρ Θεολογίας - Μουσικός

ΙΣΟΚΡΑΤΗΜΑ ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ ΥΜΝΩΝ

Εκδόσεις Αγία Ταΐσία
Λευκωσία 2013

Εκδόσεις Αγία Ταΐσία
Σύμης 15, 2044 Στρόβολος
Λευκωσία, Κύπρος
Τηλ.: +357 22 814777
Φαξ: +357 22 321342
Email: vas@logos.cy.net
URL: www.smiley.cy.net/vas

Saint Taisia Publications
15, Symis Street, 2044 Strovolos
Lefkosia, Cyprus
Tel.: +357 22814777
Fax: +357 22321342
Email: vas@logos.cy.net
URL: www.smiley.cy.net/vas

Γ' έκδοση: Σεπτέμβριος 2010

ISBN:

Ηλεκτρονική παραγωγή – εκτύπωση: Photogramma Ltd, Λευκωσία
Τηλ.: 22433832

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση μέρους ή όλου του παρόντος, χωρίς την άδεια του εκδότη.

ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΙΣΟΚΡΑΤΗΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο οικονόμος Χαράλαμπος στο θεωρητικό του δίνει τον εξής ορισμό για το ίσο και τον ισοκράτη: «ίσον λέγοντες εν τη ψαλτική, εννοούμε τον υπηχούντα βόμβον κατά την εκτέλεσιν εν τη Εκκλησιαστική μελωδία, τον ήχον της φωνής του βοηθού ψάλτου επί του κυριεύοντος ή δεσπύζοντος φθόγγου, ψαλλομένου ήχου τινός ή συστήματος. Ισοκράτην δε λέγοντες εννοούμεν τους βοηθούς του ψάλτου, τους μεν παίδας, διά φωνής συρομένης επί του επικρατούντος ή δεσπύζοντος φθόγγου, με ανάλογον ήχον, προς την φωνήν του ψάλλοντος, ίνα μη ο ήχος της φωνής αυτών σκιάζει ή καλύπτει την φωνήν του ψάλτου»¹.

Όπως εξάγεται από κάποιους λίγους τους Μεγάλου Βασιλείου και του ιερού Χρυσοστόμου, το ισοκράτημα υπήρχε στην Εκκλησία των πρώτων αιώνων². Στην αρχαία Εκκλησία γίνεται λόγος για υπήχηση³. Από διάφορες μαρτυρίες φαίνεται ότι η υπήχηση ήταν βοηθητική μελική γραμμή, η οποία συνόδευε το κύριο μέλος. Αυτή ήταν απλή, δεν εξαρτάτο από την πορεία της μελωδίας και ψαλλόταν με φωνή μαλακή. Αυτό υπονοεί

---

¹ Οικονόμου Χαράλαμπος, *Βυζαντινής Μουσικής Χορδή*, Θεωρητικόν, Εν Ιερά Μητροπόλει Πάφου-Κύπρου 1940, σ. 149.

² Δ. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Θεωρία κια πράξις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής*, εκδ. Σωτήρ, Αθήναι 2003, σ. 28.

³ Βλ. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Επιστολές*, ΣΖ, ΡG 32, 764AB: «Εκ νυκτός ορθρίζει παρ' ημίν ο λαός επί τον οίκον της προσευχής, και εν πόνω και θλίψει και συνοχή δακρύων εξομολογούμενοι τω Θεώ τελευταίον εξαναστάντες της προσευχής εις την ψαλμωδίαν καθίστανται. Και νυν μεν διχή διανεμηθέντες αντιψάλλουσιν αλλήλοις, ομοι μεν την μελέτην των λογίων εντεύθεν κρατύνοντες, ομοί δε και την προσοχήν και το αμετεώριστον της καρδίας εαυτοίς διοικούμενοι. Έπειτα, πάλιν επιτρέψαντες ενί κατάρχειν του μέλους, οι λοιποί υπηχούσιν. Και ούτω εν τη ποικιλία της ψαλμωδίας την νύκτα διενεγκόντες, μεταξύ προσευχόμενοι, ημέρας ήδη υπολαμπούσης πάντες κοινή ως εξ ενός στόματος και μιάς καρδίας, τον της εξομολογήσεως ψαλμόν αναφέρουσι τω Κυρίω, ίδια εαυτού έκαστος τα ρήματα της μετανοίας ποιούμενοι». ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ΟΜΙΛΙΑ ΛΣΤ' εις την Α' προς Κορινθίους, ΡG 61, 315: «Και γαρ μίαν εν εκκλησία δει φωνήν είναι αει, καθάπερ ενός όντος σώματος. Διά τούτο και ο αναγινώσκων μόνος φθέγγεται. Και αυτός ο την επισκοπήν έχων ανέχεται σιγή καθήμενος. Και ο ψάλλον ψάλλει μόνος. Κάν πάντες υπηχώσιν, ως εξ ενός στόματος η φωνή φέρεται». ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ομιλία ΙΑ' εις το κατά Ματθαίον*, ΡG 57, 200: «Αν δύο ψαλμούς ή τρεις υπηχίσαντες και τας συνήθεις ευχάς απλώς και ως έτυχε ποιούμενοι διαλυθήτε, νομίζετε αρκείν τούτο εις σωτηρίαν υμίν;». Πρβλ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Θεωρία*, σ. 289.

η πρόθεση υπό στην λέξη υπήχηση. Αυτή η υπήχηση, την οποία βρίσκουμε στην αρχαία Εκκλησία είναι το σημερινό ισοκράτημα.

Σε αρχαία βυζαντινά μουσικά χειρόγραφα οι ισοκράτες ονομάζονται βαστακταί, επειδή βαστάζουν δηλαδή κρατούν, του ίσο⁴. Το ισοκράτημα εκτελείται από τουλάχιστο δύο ψάλτες. Όσο πιο πολλοί είναι οι ισοκράτες, τόσο πιο ωραίο θα είναι το ηχητικό αποτέλεσμα. Οι ισοκράτες πρέπει απαραίτητα να γνωρίζουν και βυζαντινή μουσική. Εάν μάλιστα γνωρίζουν και δυτική μουσική και ιδιαίτερα αρμονία, τότε αυτός είναι ο καλύτερος συνδυασμός. Το ισοκράτημα μπορεί να αρχίζει μαζί με την ψαλμωδία, μερικές δε φορές πριν από αυτήν αφού ψάλει ο χοράρχης το απήχημα.

Δεν παρεδόθη τίποτα γραπτό σχετικά με το ισοκράτημα, αλλά υπάρχει μόνο η φωνητική παράδοση καθώς και η πρακτική, η οποία υπήρχε και υπάρχει στην Εκκλησία. Ανάλογα με τη γνώση και δεξιότητες-ικανότητες των ισοκρατών, το ισοκράτημα ήταν πιο πλούσιο και πιο ορθό ή πιο φτωχό και πολλές φορές λανθασμένο⁵.

Οι ισοκράτες κρατούν, κατά το πλείστον, ως ισοκράτημα, τη βάση κάθε ήχου. Όταν λ.χ. οι μελωδοί ψάλλουν ένα μουσικό κείμενο σε ήχο Α', τότε οι ισοκράτες κρατούν ως επί το πλείστον τον φθόγγο Πα. Όταν πάλιν ο ιεροψάλτης ψάλλει ένα μέλος σε ήχο πλ. Δ', τότε οι ισοκράτες κρατούν την βάση του ήχου, δηλ. το φθόγγο Νη.

Οι ισοκράτες ως επί το πλείστον προφέρουν τα φωνήεντα των συλλαβών και, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, το ισοκράτημα πρέπει να ακούγεται σαν βόμβος μελισσών⁶.

Όπως αναφέρει ο οικονόμος Χαράλαμπος «Ο ισοκράτης συναπαγγέλλει ισοκρατών συνήθως τας συλλαβάς των λέξεων μετά του ψάλτου και πολλάκις νεύματι τούτου συμπάλλει τας εντελείς και τελικάς καταλήξεις, ή και μόνος εκτελεί αυτάς»⁷. Θεωρούμε ότι ο ισοκράτης μπορεί να συμπάλλει με τον ψάλτη μόνο εξ ανάγκης, όταν σε κάποια σημεία δυσκολεύεται ο ψάλτης να συνεχίσει την ψαλμωδία. Όπως αναφέρει πάλιν ο οικονόμος Χαράλαμπος «Διαρκούσης της μελωδίας και όπου τυχών σιωπήση ο ψάλτης χάριν αναπνοής, δεν επιτρέπεται εις τον ισοκράτην να διακόψη το ίσον, αλλά δι' απλού βόμβου να συνεχίση τούτο έως ου, επαναρχίση ο ψάλτης»⁸.

⁴ Βλ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Θεωρία*, όπ.π., σ. 290, υποσημ. 14.

⁵ Βλ. όπ.π., σ. 290.

⁶ Βλ. όπ.π., σσ. 290-291.

⁷ Χαράλαμπος, *Χοροδή*, όπ.π., σ. 149.

⁸ Όπ.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΙΣΟΚΡΑΤΗΜΑΤΟΣ

1. Παίρνουμε το ίδιο ισοκράτημα, με εκείνο τον φθόγγο, στον οποίο καταλήγει η θέση (δηλ. η μελωδική γραμμή).
2. Το ισοκράτημα αλλάζει, ως επί το πλείστον, σε τονιζόμενες συλλαβές.
3. Το ισοκράτημα αλλάζει μετά από μια αναπνοή.
4. Όταν έχω να επιλέξω αλλαγή ισοκρατήματος σε τονισμένη συλλαβή ή μετά από μία αναπνοή - νοουμένου ότι η τονισμένη συλλαβή και η αναπνοή βρίσκονται κοντά - κοντά, τότε επιλέγω να αλλάξω ισοκράτημα μετά την αναπνοή.
5. Μερικές φορές είναι καλύτερα να παίρνουμε το ισοκράτημα λίγο πριν την ώρα του, δηλαδή λίγο πριν την τονισμένη συλλαβή. Χάριν ευφωνίας, δηλαδή, παραβαίνουμε τον κανόνα, που λέγει ότι πρέπει να αλλάζουμε ισοκράτημα σε τονισμένη συλλαβή, και αλλάζουμε το ισοκράτημα ένα φθόγγο πριν από αυτή, δηλαδή προαρπάζουμε το ισοκράτημα.
6. Παλαιότερα, όταν η μελωδική γραμμή της Βυζαντινής Μουσικής ήταν πιο απλή, τότε το ισοκράτημα δεν έκανε πολλές εναλλαγές και ήταν απλούστερο. Σήμερα με την εξέλιξη της Βυζαντινής Μουσικής και ανάλογα με αυτήν, το ισοκράτημα κάνει πιο πολλές εναλλαγές.
7. Όταν αλλάζω ισοκράτημα, πριν την αλλαγή, παίρνω πολύ γρήγορη αναπνοή, δηλ. σταματώ για ένα δευτερόλεπτο, παίρνω αναπνοή και συνεχίζω με το νέο ισοκράτημα.
8. Τόσο τα ισοκρατήματα όσο και οι δεσπόζοντες φθόγγοι προέρχονται από τους αρμονικούς φθόγγους, οι οποίοι υπάρχουν μέσα στην φύση (στα αγγλικά οι αρμονικοί φθόγγοι ονομάζονται harmonics ή overtones). π.χ.
NH⁰ - NH - ΔΙ - NH' - ΒΟΥ' - ΔΙ' - ΖΩ' ύφεση.
ΔΙ⁰ - ΔΙ - ΠΑ' - ΔΙ' - ΖΩ' - ΠΑ'' - ΓΑ''.
Τα διαστήματα που σχηματίζονται στους αρμονικούς φθόγγους είναι: 8^{ης}, 5^{ης}, 4^{ης}, 3^{ης}, 3^{ης}, 3^{ης}.

9. Πολλές φορές, ιδιαίτερα στο παραδοσιακό ισοκράτημα, και συνήθως όταν ψάλλουμε γοργά, κρατούμε ένα συνεχές ισοκράτημα, άσχετα με το τι ψάλλεται στην μελωδία. (Βλ. Το pedal ή ισοκράτης της Ευρωπαϊκής μουσικής).

10. Το ισοκράτημα ακολουθεί πάντοτε τα διαστήματα του διατονικού γένους. Στο ισοκράτημα χρησιμοποιούμε στις πλείστες των περιπτώσεων δεσπόζοντες φθόγγους, και όχι δευτερεύοντες.

11. Για να μάθεις ισοκράτημα πρέπει να σταθείς κοντά σε ένα έμπειρο ισοκράτη.

12. Για να ισοκρατείς, πρέπει πρώτα να μάθεις να ψάλλεις.

13. Υπάρχει και το διπλό ισοκράτημα, όπως π.χ. στο πλ. δ' , όταν έχω θέση στο ψηλό τετράχορδο, το οποίο καταλήγει στον Δι, τότε μπορώ να πάρω ισοκράτημα Νη και Δι ταυτόχρονα, δηλαδή οι μισοί ισοκράτες να πάρουν ίσο Νη και οι άλλοι μισοί ίσον Δι, ταυτόχρονα. Αυτό ονομάζεται διπλό ισοκράτημα.

14. Το διπλό ισοκράτημα δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους ήχους. Εφαρμόζεται στους εξής ήχους:

Α' (Πα-Δι)

πλ. Α' (ΠΑ-Κε)

πλ. Β' (Πα-Δι ή Πα-Κε)

πλ. δ' (Νη-Δι).

15. Το ισοκράτημα πρέπει να ενώνει τις συλλαβές, ενώ η μελωδική γραμμή πολλές φορές τη χωρίζει.

16. Έχουμε τριών ειδών ισοκρατήματα.

α) Ο ισοκράτης λέγει ακριβώς τις ίδιες συλλαβές (συμπεριλαμβανομένου και των συμφώνων), τις οποίες λέγει ο ψάλτης. Στην περίπτωση αυτή παίρνουμε αναπνοή εκεί που παίρνει και ο ψάλτης.

β) Ο ισοκράτης λέγει μόνον τα φωνήεντα. Με αυτό τον τρόπο ενοποιούμε τις συλλαβές του ποιητικού κειμένου. Και στην περίπτωση αυτή ο ισοκράτης παίρνει αναπνοή εκεί που παίρνει και ο ψάλτης.

γ) Το ισοκράτημα ακούγεται σαν βόμβος μελισσών. Στην περίπτωση αυτή το ισοκράτημα είναι συνεχόμενο, και δεν δίνονται αλλαγές σε άλλους φθόγγους αλλά χρησιμοποιούμε ως ίσο μόνο τη βάση του ήχου. Η περίπτωση αυτή μπορεί να εφαρμοστεί, όταν ο ψάλτης ψάλλει σε χρόνο σύντομο, όπως λ.χ. στην Μ. Εβδομάδα (κανόνες) ή σε αργά μαθήματα (χερουβικά, κοινωνικά). Στην περίπτωση αυτή πρέπει να υπάρχουν πολλοί ισοκράτες, οι οποίοι να εναλλάσσονται και να μη παίρνουν στον ίδιο φθόγγο ή στην μαρτυρία αναπνοή, αλλά να μοιράζονται: Οι ισοκράτες πρέπει να συνεννοούνται μεταξύ τους έτσι ώστε οι μισοί να παίρνουν αναπνοή πρώτα και οι άλλοι μισοί ύστερα. Στην γ' περίπτωση οι ισοκράτες δεν πρέπει να παίρνουν αναπνοή την ίδια ώρα που παίρνει και ο ψάλτης. Στους ήχους Β', βαρύ διατονικό και πλ. Δ' μπορεί να εφαρμοστεί το τρίτο είδος ισοκρατήματος, δηλαδή ο βόμβος μελισσών.

17. Στην γ' περίπτωση το ισοκράτημα δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με την κίνηση της μελωδικής γραμμής, όπως το pedal ή ισοκράτης της ευρωπαϊκής μουσικής. Αυτό θεωρείται παραδοσιακό ισοκράτημα και ακουστικά ακούγεται πολύ ωραία.

18. Στα σύντομα μέλη, ως επί το πλείστον, επειδή ψάλλονται σε χρόνο γοργό, το ισοκράτημα είναι καλύτερα να είναι συνεχόμενο και χωρίς να προφέρουμε συλλαβές (όπως δηλαδή ο βόμβος μελισσών).

19. Στα σύντομα μέλη είναι καλύτερα, επειδή είναι συνεχόμενο το ισοκράτημα, να λέμε μόνο τα φωνήεντα των συλλαβών.

20. Είναι καλύτερα, όπου υπάρχει δυνατότητα, οι ισοκράτες να κρατούν χαμηλά ίσα, π.χ. ήχος α' ή πλ. α' : Κε χαμηλό, λόγω των αρμονικών φθόγγων.

21. Όταν οι φθόγγοι του ισοκρατήματος είναι κοντά με τους φθόγγους της μελωδίας, τότε συγκρούονται. Αυτή η σύγκρουση μπορεί να γίνει αισθητή περισσότερο στην οργανική μουσική παρά στην φωνητική. Στη φωνητική μουσική η σύγκρουση ακούγεται πιο αμυδρά.

22. Δεν μπορεί η μελωδική γραμμή να βρίσκεται κάτω από το ισοκράτημα. Πάντοτε το ισοκράτημα πρέπει να βρίσκεται είτε κάτω από τη μελωδία είτε στο ίδιο ύψος με αυτή.

23. Είναι καλύτερα όπου είναι δυνατόν να αποφεύγουμε να ψάλλουμε μαζί (Μ) με τον ψάλτη αλλά να κρατούμε ισοκράτημα.

24. Η ένταση του ισοκρατήματος πρέπει να είναι ελαφρά χαμηλότερη από εκείνη του μελωδού. Το ποσοστό των ψαλτών και ισοκρατών πρέπει να είναι 60% και 40%, δηλαδή ούτε να καλύπτουν τους ψάλτες ούτε πάλιν να είναι υποτονικοί.

25. Στο Β' ήχο λ.χ., όταν κρατούμε ισοκράτημα Δι (χαμηλό), μπορούμε να είναι συνεχόμενο, χωρίς να κάνουμε καμιά απολύτως εναλλαγή. Αντίθετα, όταν στον Β' ήχο κρατούμε ισοκράτημα Δι ψηλό, τότε πρέπει να κάνουμε συνεχώς εναλλαγές στο Δι, Βου και κάποτε Γα, για να μη συγκρούεται το ισοκράτημα με τους φθόγγους της μελωδίας. Όταν κάνουμε συνεχόμενο ισοκράτημα δεν ενδείκνυται να παίρνουμε αναπνοή εκεί, που έχουμε μαρτυρία. Επίσης στο συνεχόμενο ισοκράτημα δεν πρέπει να παίρνουν οι ισοκράτες αναπνοή στην ίδια θέση, αλλά να συγχρονίζονται ο καθένας να πάρει αναπνοή σε διαφορετική θέση.

26. Για να μπορέσεις να γράψεις σωστά ισοκρατήματα, πρέπει να ξέρεις αρμονία Ευρωπαϊκής Μουσικής, αλλά πρέπει να ξέρεις να την προσαρμόσεις ανάλογα στα Βυζαντινά ακούσματα.

27. Τα ισοκρατήματα πρέπει να αλλάζουν με βάση τους κανόνες της αρμονίας. Όμως δεν πρέπει να αλλάζουν στην τελευταία συλλαβή της μελωδικής γραμμής, διότι αυτό ακούγεται κακόηχο, αλλά πρέπει να φροντίσουμε να αλλάξουμε το ισοκράτημα πιο νωρίς. Π.χ. στο «Τι θαυμάζεις Μαριάμ», δεν θα αλλάξουμε ίσο και να πάρουμε Πα όταν ο ψάλτης πατά Κε, αλλά λίγο πιο πριν. Το ισοκράτημα, όπου αυτό είναι εφικτό, δεν πρέπει να αλλάζει μόνο για ένα ή για λίγους φθόγγους.

28. Η Βυζαντινή Μουσική δεν ακολουθεί απαραίτητα και πιστά όλους τους κανόνες της αρμονίας της Ευρωπαϊκής Μουσικής. Απλά ακολουθεί μόνο τους γενικούς κανόνες της αρμονίας, οι οποίοι ισχύουν για κάθε είδος μουσικής.

29. Το ισοκράτημα, όπου αυτό είναι εφικτό, δεν πρέπει να αλλάζει μόνον για ένα ή για λίγους φθόγγους.

30. Οι ισοκράτες πρέπει να βρίσκουν κοινούς φθόγγους με τους μελωδούς και εκεί να αλλάζουν το ισοκράτημα. Με αυτό τον τρόπο γίνεται έλεγχος κατά πόσον οι ισοκράτες και οι μελωδοί βρίσκονται στο ίδιο ύψος.

31. Όταν γράφουμε ισοκρατήματα, αναγράφουμε το πραγματικό ύψος της μελωδίας και όχι το όνομα του φθόγγου, π.χ. όταν βρισκόμαστε σε παραχορδή, τότε αναγράφουμε το πραγματικό ύψος του φθόγγου και όχι το όνομα του φθόγγου, το οποίο πιθανόν να μην αντιστοιχεί με το πραγματικό ύψος.

32. Υπάρχουν δύο ή ακόμη και τρεις επιλογές ισοκρατημάτων για κάθε περίπτωση. Εμείς, με βάση των γνώσεων και της εμπειρίας, που έχουμε, πρέπει να επιλέγουμε πάντοτε την καλύτερη επιλογή, ανάλογα με την μελωδική γραμμή, στην οποία θέλουμε να τοποθετήσουμε ισοκρατήματα.

33. Είναι καλύτερα, όπου υπάρχει δυνατότητα, να κρατούμε τον ίδιο φθόγγο, ως ισοκράτημα, και χαμηλά και ψηλά, δηλαδή να απέχει ο ένας φθόγγος του ισοκρατήματος από τον άλλο διάστημα ογδός. Αυτό μπορεί να εφαρμοστεί εύκολα, στον πλάγιο Α΄ ήχο, όπου μπορούμε να κρατούμε ΚΕ χαμηλό και Κε ψηλό.

34. Ακουστικά δεν είναι εύηχο ούτε ακούγεται ωραία να αλλάζουμε από ένα χαμηλό ίσο σε ένα ψηλό, π.χ. στον Α΄ ήχο να αλλάζουμε ΚΕ χαμηλό σε Δι ψηλό. Είναι καλύτερα να πάρουμε και τα δύο ίσα είτε ψηλά είτε χαμηλά.

35. Πρέπει να προσέξουμε αν ένας φθόγγος της μελωδίας είναι με δίεση και το ισοκράτημα πρέπει να κρατήσει εκείνο τον φθόγγο, τότε είτε στο ισοκράτημα θα βάλουμε το σημάδακι τη δίεσης είτε δεν θα πούμε εκείνο το ισοκράτημα. Το ίδιο ισχύει και για τις μαρτυρίες. Άλλες είναι οι μαρτυρίες των φυσικών φθόγγων του διατονικού γένους και άλλες οι μαρτυρίες των φθόγγων, οι οποίοι βρίσκονται σε δίεση ή ύφεση⁹.

36. Τα ισοκρατήματα πρέπει να αντηχούν εύηχα με την μελωδική γραμμή. Αν δεν υπάρχει αυτή η αντήχηση, τότε είτε οι ψάλτες είτε οι ισοκράτες πατούν λάθος όσον αφορά το ύψος του ισοκρατήματος (αν προκειται για τους ισοκράτες) ή της μελωδικής γραμμής (αν πρόκειται για τους μελωδούς).

---

⁹ Βλέπε π.χ. την μαρτυρία του φθόγγου Ζω στον ήχο βαρύ διατονικό και την μαρτυρία του φθόγγου Ζω ύφεση στον εναρμόνιο ήχο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΙΣΟΚΡΑΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘΕ ΗΧΟΥ

Ήχος Α΄

Κύριο Ισοκράτημα: Πα.

Σύντομα μέλη: Πα, Δι, Νη.

Εξαιρέσεις: Μ (Μαζί), Ζω^ο, Κε^ο, Δι^ο.

Αργοσύντομα και αργά μέλη: Πα, Γα, Δι, Κε.

Στον Α΄ ήχο στα σύντομα μέλη είναι καλύτερα να κρατούμε συνεχόμενο Πα. Αν θέλουμε όμως μπορούμε στην κατάληξη να κρατήσουμε Νη και μετά να επανέλθουμε στο Πα. Το παραδοσιακό όμως ισοκράτημα είναι συνεχόμενο Πα.

Για να πάρουμε ισοκράτημα Δι στα σύντομα μέλη του Α΄ ήχου, πρέπει η μελωδική μας γραμμή να κινείται στο ψηλό τετράχορδο Δι-Νη΄.

Κάποτε όταν η θέση κάνει κατάληξη στο Ζω, τότε παίρνουμε ισοκράτημα ΖΩ.

Κάποτε, όταν η θέση κάνει κατάληξη στον κάτω Κε, τότε παίρνουμε ισοκράτημα κάτω Κε.

Κάποτε, όταν η θέση κάνει κατάληξη στον κάτω Δι, τότε παίρνουμε ισοκράτημα Δι χαμηλό (στα στιχηραρικά και παπαδικά μέλη).

Ήχος Β΄

Κύριο Ισοκράτημα, στιχηραρικά και παπαδικά μέλη: Δι. Σύντομα μέλη: Πα

Ισοκρατήματα στιχηραρικού και παπαδικού μέλους: Δι, Βου, Γα.

Εξαιρέσεις: Μ (Μαζί).

Μπορούμε πολύ άνετα στα σύντομα μέλη και εφόσον τα μέλη ψάλλονται με γοργό ρυθμό να κάνουμε συνεχόμενο ισοκράτημα Πα, όπως ο βόμβος μελισσών. Όταν στα σύντομα μέλη η μελωδική γραμμή κατεβαίνει κάτω από το Πα, ο ισοκράτης πρέπει να παραμείνει στο Πα.

Όταν στα σύντομα μέλη η μελωδική μας γραμμή κινείται κάτω από τον Πα, τότε οι ισοκράτες μπορούν να ψάλλουν μαζί με τον ψάλτη (Μ).

Όταν στα σύντομα μέλη έχουμε σύντομη ανάβαση πάνω από το Δι, τότε δεν παίρνουμε Δι ισοκράτημα αλλά παραμένουμε στο Πα. Για να πάρουμε Δι ισοκράτημα πρέπει να έχουμε ολοκληρωμένη μελωδική γραμμή στο ψηλό τετράχορδο.

Όταν η μελωδία κινείται στον β' ήχο πάνω από το Δι, το ισοκράτημα είναι πάντοτε Δι.

Στα αργοσύντομα (στιχηραρικά) και αργά (παπαδικά) μέλη το καλύτερο ισοκράτημα είναι το χαμηλό Δι, όταν και όπου υπάρχει η φωνητική ικανότητα.

Όταν στα στιχηραρικά και παπαδικά μέλη κρατούμε ισοκράτημα ψηλό, τότε εναλλάσσουμε τα ίσα Δι και Βου και ενίοτε Γα και Μαζί.

Όταν στον Β' ήχο η μελωδία κτυπά δύο χρόνους ΚΕ τότε το ισοκράτημα γίνεται Γα.

Πολλές φορές στα στιχηραρικά και παπαδικά μέλη όταν η μελωδία κατέρχεται κάτω από τον Δι, τότε το ισοκράτημα γίνεται (Μ) Μαζί.

Όταν κατεβαίνει η θέση στο Νη, τότε το ισοκράτημα μας γίνεται Νη.

Είναι λάθος, όταν στον Β' ήχο (στιχηραρικό - παπαδικό) ο ψάλτης κάνει κατάληξη στο Δι, ο ισοκράτης να παίρνει ισοκράτημα Νη, διότι απάδει προς το βυζαντινό ύφος και προς τα ορθά ισοκρατήματα του κάθε ήχου. Αυτό μας παραπέμπει στον πλ. Δ' ήχο, και θεωρείται ευρωπαϊκό ισοκράτημα.

Ήχος Γ'

Κύριο ισοκράτημα: Γα.

Παραδοσιακό ισοκράτημα - σύντομα, αργοσύντομα και αργά μέλη: Γα, Πα, Νη.

Σύγχρονο ισοκράτημα: Γα, Πα, Νη, και Δι, και Κε.

Όταν περιστρέφεται η μελωδία μας γύρω από το Κε, τότε το ισοκράτημα είναι Γα.

Όταν η μελωδική μας γραμμή περιστρέφεται γύρω από Γα (δηλαδή Βου-Δι), τότε οι ισοκράτες ψάλλουν μαζί με τους μελωδούς.

Όταν η μελωδία κτυπά για ένα χρόνο το Δι, τότε το ισοκράτημα είναι πάλιν Γα.

Όταν η μελωδία μας κάνει κατάληξη δύο χρόνων στο Δι, τότε το ισοκράτημα γίνεται ΝΗ. Αυτό βασίζεται πάνω στους αρμονικούς φθόγγους.

Στο Γ´ ή βαρύ σύντομο και αργοσύντομο μερικές φορές η μελωδία κρατεί το Δι για δύο ή τρεις χρόνους και ο ισοκράτης συνεχίζει να κρατεί ισοκράτημα το Γα, αντί να κρατήσει Νη. Αυτό επίσης ακούγεται εύχητα παρά την προσωρινή διαφωνία του Γα με τον Δι. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα όταν ψάλλουμε με γοργό χρόνο.

Είναι νεώτερη συνήθεια το να κρατούμε ισοκράτημα Κε, όταν η θέση μας καταλήγει στον Κε. Καλύτερα να κρατούμε Γα.

Όταν έχουμε κατάληξη στο Δι τότε παίρνουμε ισοκράτημα Νη για δύο λόγους:

α) Λόγω των αρμονικών φθόγγων

β) Λόγω του ότι αν πάρουμε ισοκράτημα Γα το Γα με το Δι συγκρούονται.

Όταν όμως ψάλλουμε γρήγορα τα μέλη, όπως τους Αναβαθμοί, Κανόνες κλπ., τότε μπορούμε να κρατούμε ισοκράτημα Γα έστω και αν η μελωδία μας κάνει προσωρινή κατάληξη στο Δι.

Όταν στα σύντομα μέλη η μελωδία κατεβαίνει κάτω από το Γα, τότε το ισοκράτημα είναι συνήθως «Μ» (μαζί).

Όταν η μελωδική μας γραμμή καταλήγει στον Πα ή στον Νη, τότε το ισοκράτημα είναι Πα ή Νη αντίστοιχα.

Ήχος Δ΄

Κύριο ισοκράτημα (σύντομο και αργοσύντομο μέλος): Βου

Τα ισοκρατήματα του δ΄ ήχου σύντομου είναι Βου και Πα. Όπως και στους άλλους σύντομους ήχους είναι καλύτερα και κρατούμε συνεχόμενο ισοκράτημα.

Στο στιχηραρικό μέλος η βάση είναι το Πα, κάνει καταλήξεις ενδιάμεσες (ατελείς) στον Πα και τελικές στον Βου.

Κύριο ισοκράτημα ήχου «Άγια»: Δι.

Σύντομα μέλη: Πα (παράλληλα με το Βου).

Ισοκράτημα Πα παίρνουμε όταν έχουμε κατάληξη στον Πα, όχι οπουδήποτε αλλού.

Ισοκράτημα Δι παίρνουμε όταν η μελωδική μας γραμμή κινείται στο ψηλό τετράχορδο Δι – Νη, και κάνει κατάληξη στο Δι.

Αργοσύντομα μέλη: Πα, Βου, Δι.

Άγια: Δι, Βου, Πα. Στον ήχο Άγια μπορούμε όταν η μελωδία κτυπά άνω Νη, το ισοκράτημα να κρατεί κάτω Νη.

Στο μέλος «Τί Θαυμάζεις Μαριάμ...» έχουμε τρεις επιλογές ισορατημάτων:

1^η επιλογή: Δι χαμηλό.

2^η επιλογή: Δι, Πα.

3^η επιλογή: Δι, Πα, Κε χαμηλό. (Κε χαμηλό παίρνουμε όταν καταλήγει το μέλος στο τέλος του ύμνου στον Κε).

Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο οικονόμος Χαράλαμπος «αποκρούομεν την αηδή συνήθειαν των νεοτεριζόντων ψαλτών των ποιουμένων τας εντελείς του Πα καταλήξεις επί του Βου, προς οδηγίαν δήθεν των ισοκρατών»¹⁰. Δυστυχώς πολλοί ψάλτες και ισοκράτες είχαν αυτό το κακό συνήθειο, στον Δ΄ ήχο όταν γίνεται εντελής κατάληξη στον Πα να παίρνουν αμέσως ισοκράτημα Βου, προτού ο ψάλτης αρχίσει την νέα μελωδική γραμμή. Αυτή

---

¹⁰ Όπ.π., σ. 150.

η συνήθεια έχει εκλείψει, υπάρχει ίσως ακόμη σε ψάλτες, οι οποίοι ψάλλουν πρακτικά, χωρίς να γνωρίζουν την ψαλτική τέχνη.

Ήχος πλ. Α΄

Κρατούμε το Πα ως ισοκράτημα, όταν η μελωδία μας περιστρέφεται στο πεντάχορδο Πα – Κε και κάνει κατάληξη στον Πα.

Κρατούμε ως ισοκράτημα τον Κε, η μελωδία μας περιστρέφεται γύρω από το πεντάχορδο Κε – Βου και κάνει κατάληξη στον Κε.

Κρατούμε ως ισοκράτημα τον Δι, όταν η μελωδία περιστρέφεται γύρω από το πεντάχορδο Δι - Πα και κάνει κατάληξη στον Δι. Όταν ο ψάλτης κτυπά στο κύριο μέρος του μέτρου Δι ή Ζω, τότε το ισοκράτημα γίνεται Δι.

Σύντομα μέλη: ισοκράτημα Κε, Δι.

Στον Πλάγιο Πρώτο ειρμολογικό το Γα είναι πάντοτε με δίεση (εκτός όταν η μελωδία μας κατέρχεται στον κάτω Πα) και το Ζω στις καταλήξεις είναι με ύφεση.

Σύντομα μέλη: Κε

Όταν πάλιν στα σύντομα μέλη η μελωδία κατέρχεται κάτω από το Κε, τότε το ισοκράτημα πηγαίνει μαζί με την μελωδία (Μ).

Στα σύντομα μέλη μερικές φορές η μελωδία κατέρχεται κάτω από το Κε και έτσι το ισοκράτημα γίνεται Πα ή μερικές φορές Βου.

Αργοσύντομα (στιχηραρικά) ή αργά (παπαδικά) μέλη είναι Πα, Κε, Δι.

Ήχος πλ. Β΄

Σύντομα μέλη: Δι, Βου, Πα.

Αργοσύντομα (στιχηραρικά) και αργά (παπαδικά) μέλη: Πα, Δι, Κε.

Το πιο σωστό και κύριο ισοκράτημα στον πλ. Β΄ σύντομο είναι συνεχόμενο Δι χαμηλό, έστω και αν η μελωδική γραμμή κάνει κατάληξη στον Βου.

Όταν στο στιχηραρικό και παπαδικό μέλος η μελωδία μας έχει σε δύο χρόνους στην θέση τον Βου (εννοείται με ύφεση) τότε το ισοκράτημα γίνεται Νη. Επίσης ισοκράτημα Νη παίρνουμε όταν η μελωδία μας καταλήγει στον Νη.

Όταν η μελωδία μας κινείται στο τετράχορδο Δι - Νη ή στο ψηλό πεντάχορδο Δι - Πα, και καταλήγει στον φθόγγο Δι, τότε το ισοκράτημα είναι Δι.

Όταν η μελωδία μας κινείται στο τετράχορδο Κε - Πα και καταλήγει στο Κε, τότε το ισοκράτημα γίνεται Κε.

Ήχος Βαρύς

Κύριο ισοκράτημα είναι το Γα.

Σύντομος και αργοσύντομος: Γα, Νη, Πα.

Όταν η μελωδία κτυπά Δι σε κύριο μέρος του μέτρου ή όταν έχουμε δύο χρόνους το Δι, τότε το ισοκράτημα γίνεται Νη.

Όταν η μελωδία κινείται πάνω από τον Γα, τότε το ισοκράτημα είναι Γα.

Όταν στα σύντομα μέλη η μελωδική γραμμή κινείται γύρω από τον Γα τότε δηλαδή (Βου-Δι) τότε όχι πάντοτε το ισοκράτημα μπορεί να είναι «Μ» (Μαζί).

Όταν στα σύντομα ειρμολογικά μέλη η μελωδία κινείται κάτω από τον Γα, τότε το ισοκράτημα είναι «Μ» (Μαζί).

Στα σύντομα του Βαρέως ήχου δεν ισχύει ο κανόνας που λέγει ότι όταν δύο φθόγγοι (π.χ. Γα-Δι) βρίσκονται κοντά συγκρούονται (π.χ. ισοκράτημα Γα, μελωδία Δι). Ο λόγος που δεν ισχύει ο κανόνας αυτός είναι διότι ο βαρύς, όπως και οι άλλοι σύντομοι ήχοι, ψάλλονται γοργά και η διαφωνία Γα-Δι είναι προσωρινή. Οι κανόνες αυτοί ισχύουν νοουμένου ότι τα σύντομα μέλη ψάλλονται με γοργό χρόνο. Εάν τα σύντομα μέλη ψαλούν με αργό χρόνο τότε τα ισοκράτηματα μπορεί να είναι διαφορετικά π.χ. Γα, Πα, Νη.

Μερικές φορές όταν ψάλλουμε γοργά τα μέλη, όπως τους Αναβαθμούς, Κανόνες κλπ., τότε μπορούμε να κρατούμε ισοκράτημα Γα έστω και αν η μελωδία μας κάνει προσωρινή κατάληξη στο Δι.

Ισοκράτημα Πα παίρνουμε όταν η μελωδία κάνει κατάληξη στον Πα.

Μερικές φορές παίρνουμε ισοκράτημα Δι, όταν η θέση ανεβαίνει και κτυπά τον άνω Νη, όταν δηλαδή η μελωδική γραμμή κινείται στο τετράχορδο Δι-Νη. (βλ. «Τις Θεός μέγας...»). Μπορούμε επίσης αντί Δι να κρατούμε ισοκράτημα Γα.

Αργά μέλη: Ζω, Πα, Δι.

Όταν στον βαρύ διατονικό εκ του Ζω το ισοκράτημα είναι Πα και η μελωδία περιστρέφεται περί του Γα, τότε το Γα είναι φυσικό και ομοιάζει πολύ όπως τον Α΄ ήχο.

Ήχος πλ. Δ΄

Ισοκρατήματα: Νη, Δι.

Ισοκράτημα Νη παίρνουμε όταν η μελωδική γραμμή κινείται στο πεντάχορδο Νη-Δι και κάνει κατάληξη στον Νη.

Ισοκράτημα Δι παίρνουμε όταν η μελωδική μας γραμμή κινείται στο ψηλό τετράχορδο (Δι-Νη) και κάνει κατάληξη στο Δι.

Μερικές φορές, όταν η μελωδία κινείται προς τον Γα, κρατούμε ισοκράτημα Γα.

Κάποτε όταν η μελωδική μας γραμμή κινείται προς τον κάτω Δι, παίρνουμε ισοκράτημα Δι χαμηλό.

Πλ. Δ΄ κατά τριφωνία: Γα, Νη, Πα.

Μερικές φορές καταλήγει στον Πα, οπότε παίρνουμε ισοκράτημα Πα.

Στον πλ. Δ΄ ήχο όταν ψάλλουμε σε κανονική χρονική αγωγή, τότε, όταν το Πα στην μελωδική γραμμή διαρκεί δύο χρόνους, το ισοκράτημα θα είναι Δι χαμηλό (ή κατ' εξαίρεση Πα, όταν το ίσο είναι χαμηλό και δεν μπορούμε να πατήσουμε Δι χαμηλό). Όταν το Πα στην μελωδική γραμμή διαρκεί ένα χρόνο ή μισό, τότε κρατούμε ισοκράτημα Νη, διότι το Πα είναι περαστικό και δεν «συγκρούεται» για πολλή ώρα με τον Νη. Συνεχόμενο ισοκράτημα Νη κρατούμε στον πλ. Δ΄ όταν ψάλλουμε πολύ γρήγορα, όπως π.χ. στα αντίφωνα της Μ. Εβδομάδας.

ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ ΥΜΝΩΝ

Βασικοί κανόνες μελοποίησης ύμνων

Όταν έχω στο ποιητικό κείμενο κόμμα (,), τότε μπορώ να κάνω κατάληξη σε δεσπόμενες φθόγγους του ήχου, όχι όμως στη βάση. Π.χ. όταν έχω κόμμα στον πλ. Δ' μπορώ να κάνω κατάληξη στο Δι ή στον Βου όχι όμως στον Νη. Στον Νη θα κάνω κατάληξη όταν έχει τελεία ή κάποτε όταν έχει άνω τελεία.

Για να μελοποιήσω ένα δοξαστικό, πρέπει προηγουμένως να κατασταλάξω μέσα στη σκέψη για την πορεία της μελωδίας και μετά να τη γράψω στο χαρτί. Δεν μπορώ να γράψω κάτι, χωρίς προηγουμένως να διαμορφώσω την τελική θέση ή μελωδική γραμμή μέσα μου.

Προτού αρχίσουμε να γράφουμε πρέπει να μελετήσουμε προηγουμένως όλες τις θέσεις ή μελωδικές γραμμές, οι οποίες υπάρχουν μέσα στην παράδοση της ψαλτικής τέχνης και να τις ακολουθούμε πιστά ή τουλάχιστο να ακολουθούμε τον σκελετό τους.

Στο δοξαστικό, που θα μελοποιήσουμε πρέπει να δούμε πού πέφτουν οι τονισμοί των λέξεων και εκεί να διαμορφώσουμε το τονισμένο μέρος του μέτρου.

Όταν τονίζεται η συλλαβή, τότε το μέλος μας, ως επί το πλείστον ανεβαίνει και πολλές φορές ο τονιζόμενος φθόγγος διαρκεί περισσότερο του ενός χρόνου.

Ο χωρισμός των συλλαβών πρέπει να γίνεται με βάση τους κανόνες ορθογραφίας της γραμματικής και όχι με βάση το πώς ακούγονται. Ακουστικά το τελευταίο σύμφωνο κάθε συλλαβής μετατίθεται στην επόμενη συλλαβή, όχι όμως και γραμματικά.

Σε μια πρόταση ή φράση, στην οποία υπάρχουν πολλοί τονισμοί, πρέπει εμείς να βρούμε ποιος από όλους αυτούς τους τονισμούς είναι ο πιο κύριος και εκεί να δώσουμε το βάρος της μελωδικής γραμμής. Εκεί π.χ. που υπάρχει ο κύριος τονισμός της φράσης ή πρότασης η μελωδική γραμμή μπορεί να ανεβαίνει προς τα πάνω.

Από ολόκληρο το ιδιόμελο ή Δοξαστικό βρίσκουμε ποια φράση ή πρόταση περικλείει το κυρίως νόημα όλου του ύμνου και σε αυτήν δίνουμε το περισσότερο βάρος από όλο τον ύμνο. Μπορούμε λ.χ. σε αυτή τη φράση η μελωδική μας γραμμή να ανεβεί προς τα πάνω ή να κάνει μια ξεχωριστή από τις άλλες μουσική κίνηση.

Η μελωδική μας γραμμή μπορεί να προσαρμόζεται και ανάλογα με το νόημα των λέξεων π.χ. όταν έχουμε την λέξη «κλίμαξ» η μελωδική γραμμή μπορεί να ανεβαίνει προς τα πάνω, ή όταν έχουμε την λέξη «βάθος» προς τα κάτω.

Όταν μελοποιούμε ένα ιδιόμελο ή ένα Δοξαστικό δεν πρέπει να σμίγουμε το ειρμολογικό (σύντομο) με το στιχηραρικό (αργοσύντομο), αλλά να ακολουθούμε πιστά το είδος του μέλους, στο οποίο βρισκόμαστε.

Η κάθε θέση ή μελωδική γραμμή πρέπει να είναι η μία φυσιολογική εξέλιξη της άλλης, δηλαδή ερώτηση - απάντηση και μετά ξανά ερώτηση - απάντηση. Όπως στο λόγο δεν μπορούμε να λέγουμε ασυναρτησίες έτσι και στην μουσική η μια μελωδική γραμμή πρέπει να είναι απόρροια της άλλης. Για να το πετύχω αυτό πρέπει να επαναλάβω στη σκέψη μου τη μια μελωδική γραμμή και σιγά-σιγά από αυτή θα γεννηθεί μια άλλη.

Για να μπορέσει ένας ψάλτης να αρχίσει να μελοποιεί ύμνους, είτε ειρμολογικούς (σύντομους) αλλά πολύ περισσότερο στιχηραρικούς (αργοσύντομους) και παπαδικούς (αργούς) πρέπει να γνωρίσει πρώτα όλη την μουσική παράδοση, την οποία κληροδότησαν οι προγενέστεροι μελουργοί, και τότε, χρησιμοποιώντας τη δημιουργική του φαντασία, να δημιουργήσει, μέσα στα πλαίσια, τα οποία καθορίζουν οι κανόνες της ψαλτικής τέχνης, ύμνους, οι οποίοι όντως θα αντέξουν στο πέρασμα του χρόνου. Δυστυχώς σήμερα υπάρχει μια πληθωρική παραγωγή ύμνων, χωρίς αυτή να δένει ουσιαστικά με το παρελθόν και την προγενέστερη παράδοση.

Στην μουσική, είτε βυζαντινή είτε ευρωπαϊκή, οι φθόγγοι δεν είναι ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλο αλλά υπάρχει μια συγγένεια και συνοχή. Το ίδιο συμβαίνει και με τις θέσεις (μελωδικές γραμμές).

Η βυζαντινή μουσική δεν πρέπει να είναι περίπλοκη αλλά απλή.

Η βυζαντινή μουσική, ως επί το πλείστον, πρέπει να κινείται βηματικά (διαστήματα $2^{α5}$) και όχι με πηδήματα (διαστήματα $3^{η5}$ κλπ).

Στον Γ' ήχο όταν έχουμε Βου δίεση δεν πρέπει να το γράφουμε Γα, αλλά Βου δίεση, άσχετα αν, με τη δίεση, το Βου ανεβαίνει στο ύψος του Γα. Θα γράφουμε Βου αλλά θα εκτελέσουμε Γα.

Μεταξύ δύο κοντινών τονισμών πρέπει να επιλέξουμε ποιος είναι πιο κύριος, και σε αυτόν να δώσουμε το βάρος.

Οι μελωδικές γραμμές πρέπει να είναι εύκολες στην ανάγνωση ούτως ώστε ο ψάλτης να μη δυσκολεύεται να τις ψάλλει.

Ως επί το πλείστον οι καταλήξεις, ατελείς, εντελείς και τελικές πρέπει να διαρκούν δύο (ή τρεις) χρόνους, για να δίνεται η ευκαιρία στον ψάλτη να πάρει μια αναπνοή.

Ο δευτερεύων τονισμός πρέπει να είναι πιο χαμηλά, όσον αφορά το ύψος, από τον κύριο τονισμό, ο οποίος πρέπει να είναι πιο ψηλά.

Όταν έχουμε να μελοποιήσουμε ένα προσόμοιο πρέπει να προσέξουμε, διότι οι συλλαβές μπορεί να μην ταιριάζουν με το πρωτότυπο, οπότεν θα χρειαστεί να συνθέσουμε μια καινούργια μελωδική γραμμή, η οποία όμως θα ταιριάζει με τις υπόλοιπες μελωδικές γραμμές του προσομοίου.

Στα σύντομα μέλη, προσόμοια κλπ, δεν έχει τόση σημασία το νόημα του κειμένου, ούτε μπορούμε να αλλάξουμε εύκολα την πλοκή της μελωδικής γραμμής. Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τα δημοτικά τραγούδια, αφού αυτά συγγενεύουν με τα σύντομα μέλη της βυζαντινής μουσικής.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΙΑ ΤΑΪΣΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ, ΛΕΥΚΩΣΙΑ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2010

A. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ – ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ

1. Ο Μέγας Παρακλητικός Κανών

Το έργο αυτό αποτελεί κυρίως απομαγνητοφώνηση του Μεγάλου Παρακλητικού Κανόνος, που έψαλλε ο άρχων πρωτοψάλτης της μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Θρασύβουλος Στανίτσας, κατά το Πατριαρχικόν πάντοτε ύφος.

2. Τυπική Διάταξη της καθ' ημέραν Ακολουθίας

Συστηματική περιληπτική μελέτη πάνω στους βασικούς κανόνες της Τυπικής Διατάξεως της καθ' ημέραν Ακολουθίας. Βασικός οδηγός για μαθητές και καθηγητές της Ψαλτικής Τέχνης.

3. Προς Κύριον – Μελωδίες Ευλαβείας

Εννέα τραγούδια σε ποίηση Γέροντος Γερμανού Σταυροβουνιώτη και μουσική Χριστόδουλου Βασιλειάδη και Γεράσιμου Παπαδοπούλου καταγεγραμμένα σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία.

B. ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ

4. Η Τεχνική της Αγιογραφίας

Απλή, αλλά συστηματική περιγραφή διαφόρων τρόπων φιλοτεχνήσεων των Αγίων Εικόνων, ούτως ώστε ο μελετητής του τευχιδίου να μπορεί να επιλέξει, αφού δοκιμάσει, τον τρόπο και τη μέθοδο, που τον εκφράζει καλύτερα.

Γ. ΨΗΦΙΑΚΟΙ ΔΙΣΚΟΙ

5. Για την πίστη και την παρτίδα – Πατριωτικά τραγούδια.

6. Εν υψίστοις δόξα, ειρήνη επι γης – Ορχηστρική μουσική Glory to Heaven, Peace to Earth

7. Προς Κύριον – Μελωδίες ευλαβείας – Μελοποιημένα ποιήματα γέροντος Γερμανού Σταυροβουνιώτη.

Δ. ΕΙΚΟΝΕΣ

8. Παναγία Οδηγήτρια

9. Άγιος Πρωτομάρτυς και Αρχιδιάκονος Στέφανος

10. Αγία Αικατερίνη

11. Αγία Παρασκευή